

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ**

УДК. 657.432

Кузьменко Ігор Володимирович

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНОЇ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ У БІЛЕНЬКІВСЬКІЙ ВИПРАВНІЙ КОЛОНІЇ
№99**

Спеціальність 8.03050901 – Облік і аудит

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття наукового ступеня магістр

Запоріжжя, 2016

Магістерською роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі обліку, аудиту та оподаткування Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: професор
Макаренко Андрій Петрович
Запорізька державна інженерна академія,
Викладач кафедри обліку, аудиту та оподаткування

Рецензенти: **Шушко Ольга Олегівна**
Завідувач сектору економічних, товарознавчих досліджень

Кузьменко Оксана Вікторівна
Заступник головного бухгалтера ДП «БВК №99»

Захист відбудеться «15» січня 2016 року о 9 годині за участі державної екзаменаційної комісії Запорізької державної інженерної академії за адресою: 69000, м. Запоріжжя, пр. Леніна 226, Л- корпус, аудиторія № л 404.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дебіторська заборгованість як показник, є не лише індикатором, що визначає рівень заборгованості, а і економічним явищем, що впливає на діяльність підприємства в цілому. Однак, як свідчить практика сьогодення, аналізу і оцінці дебіторської заборгованості не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання заборгованості перед підприємством, не повернення боргів, втрачання власних коштів. Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни; підвищенню контролю установи за погашенням дебіторської заборгованості; прискоренню обороту оборотних коштів; зменшення видатків обігу; ефективному використанню тимчасово вільних коштів.

У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо.

В реальній практиці постійно виникають ситуації, коли по тим чи іншим причинам підприємство не в змозі стягнути борги з контрагентів за відвантажені товари, продукцію чи надані послуги. В цьому випадку виникає дебіторська заборгованість, яка є по суті безпроцентною позичкою покупцям. Вона «зависає» на довгі місяці, а іноді – роки і чим довший термін непогашення тим ймовірніше, що оплата за продукцію чи товари не надійде. Зростання дебіторської заборгованості погіршує фінансовий стан підприємства, а іноді приводить до банкрутства.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів.

Дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника щодо передачі майна, виконання робіт, надання послуг, сплаті грошових коштів на визначену дату.

У науковій літературі, фахових виданнях з обліку дебіторської заборгованості можна зустріти багато різних понять, проте, слід враховувати, що кожне з них має самостійне значення та власне тлумачення.

Теоретичні положення і практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості обґрунтовані в роботах Ф.Ф. Бутинця, П.С. Безруких, С.Ф. Голова, В. І. Єфименка, А. М. Коваленко, В. М. Костюченка, М. В. Кужельного, В. М. Мурашка, М. С. Пушкаря, В. В. Сопка, Л. І. Слюсарчука, Н. М. Ткаченко та інших дослідників.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Магістерська робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Запорізької державної інженерної академії, до науково-дослідної теми кафедри обліку, аудиту та оподаткування «Методика побудови обліку, аналізу та контролю для підвищення ефективності діяльності підприємства».

Мета магістерської роботи – дослідження теоретичних основ обліку дебіторської заборгованості, контролю за розрахунками установи, закріплення і поглиблення знань, отриманих в процесі навчання, розробка шляхів удосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості.

Для розкриття поставленої мети в роботі було поставлено та вирішено наступні завдання:

- розглянуто теоретичні основи обліку та контролю дебіторської заборгованості;
- досліджено облік та контроль дебіторської заборгованості на державному підприємстві «Біленьківська виправна колонія №99»;
- проведено фінансовий аналіз дебіторської заборгованості державного підприємства «Біленьківська виправна колонія №99»;
- проведено внутрішній контроль обліку дебіторської заборгованості на державному підприємстві «Біленьківська виправна колонія №99»;
- розроблено пропозиції щодо вдосконалення обліку та контролю на державному підприємстві «Біленьківська виправна колонія №99».

Об'єктом дослідження – процес обліку та контролю дебіторської заборгованості на державному підприємстві «Біленьківська виправна колонія №99».

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи щодо обліку та контролю дебіторської заборгованості на державному підприємстві «Біленьківська виправна колонія №99».

Методи дослідження. Магістерська робота проведена на основі діалектичного підходу до вивчення теоретичних аспектів обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості. Окрім того, у процесі дослідження використано абстрактно-логічний метод: метод порівняння, метод групування абсолютних, середніх, відносних величин, балансовий метод: метод деталізації, графічний метод.

Інформаційною базою магістерської роботи стали законодавчі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, періодична література, а також дані бухгалтерського обліку і звітності Державного підприємства «Біленьківська

виправна колонія №99».

Практичне значення одержаних результатів. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості сучасним умовам господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку та контролю дебіторської заборгованості, можуть впроваджуватися в практику роботи підприємств України, а також використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку.

Апробація результатів дослідження. Найважливіші положення та висновки магістерської роботи доповідалися на XXXII Міжнародній научно-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток» 18-19 січня 2016 року. (м. Чернівці).

Публікації. За результатами дослідження підготовлено статтю «Розкриття сутності поняття «Дебіторська заборгованість» та подано до друку в збірник Наукові праці Полтавської державної

Обсяг та структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст магістерської роботи виконаний на сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі рисунків та таблиць. Список використаних джерел складається із найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми магістерської роботи, визначено мету і завдання, предмет і об'єкт дослідження, викладено наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретично-методологічні аспекти обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості» розкрито поняття дебіторської заборгованості, наведено класифікацію дебіторської заборгованості, розглянута законодавчо-нормативна база, проведено огляд економічної літератури та узагальнено інформацію щодо обліку поточної дебіторської заборгованості, наведені типові бухгалтерські операції з обліку дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника щодо передачі майна, виконанню робіт, наданню послуг, сплаті грошових коштів на визначену дату.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності регламентуються положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (далі П(с)БО 10).

Відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення та оцінки відображення її в балансі.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість — сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу. Деякі автори (В. Костюченко, Г. Шаповал) вважають поточною також і суму дебіторської заборгованості, яка триває більше як один рік, але очікується, що вона буде погашена в ході нормального операційного циклу підприємства.

Так у П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату (рисунок 1). При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Під таке трактування підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість дебіторів призначена для перепродажу.

Ф.Ф. Бутинець виділяє таку класифікаційну ознаку дебіторської заборгованості як термін (строк) оплати, згідно якого виділяють відстрочену дебіторську заборгованість (термін оплати якої не настав згідно договору) і прострочену (строк оплати якої настав, але кошти підприємством не отримані). Н. Матицина, у свої працях виділяє наступну класифікацію дебіторської заборгованості (рисунок 1).

Рисунок 1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Для обліку товарної та нетоварної поточної дебіторської заборгованості підприємством використовуються наступні рахунки 3-го класу Плану рахунків бухгалтерського обліку:

1. Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» призначається для обліку товарної дебіторської заборгованості. За дебетом відображається вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори, що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації. За кредитом відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємств.

2. Рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» призначено для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за відшкодування завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями, строк оплати яких припадає на поточний або наступний господарський рік. За дебетом відображається виникнення (збільшення) поточної дебіторської

заборгованості. За кредитом відображається погашення чи списання дебіторської заборгованості.

3. Рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». На практиці господарювання є звичним явище вчасної несплати заборгованості дебітором, тому відображення повного обсягу дебіторської заборгованості покупців не відобразатиме реальної вартості активів підприємства. Оскільки відповідно до принципу обачності активи не повинні бути завищені, П(С)БО 10 передбачено створення резерву сумнівних боргів, котрий забезпечить відображення у балансі чистої дебіторської заборгованості, тобто тієї її частини, яку підприємство очікує отримати.

Контроль поточної дебіторської заборгованості є однією із найважливіших функцій господарського керівництва і управління. Суть контролю полягає в тому, щоб за допомогою певної системи перевірок забезпечити виконання господарських планів, раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин за товарними операціями слугують первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Під час контролю розрахунків з рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» слід уточнити правильність ведення аналітичного обліку і повноту відображення всіх проведених операцій.

Джерелами контролю з рахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами» є: накази й розпорядження по підприємству, звіти з прикладеними документами, дані аналітичного і синтетичного обліку з рахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами» (журнал №3, оборотна відомість, головна книга), баланс тощо.

Джерелами контролю з рахунка 374 «Розрахунки за претензіями» є: журнал реєстрації претензійних, судових і арбітражних справ, договори на поставку продукції (товарів), разові угоди, комерційні акти, акти на приймання вантажу, рішення судових органів (арбітражу), письмова угода постачальника (підрядника) на пред'явлені претензії, виписки установ банку, платіжні доручення, претензії, позови до арбітражного суду тощо.

Реальність бухгалтерського балансу може бути забезпечена тільки після перевірки (інвентаризації) всіх його статей. Тому контролеру перевірку стану розрахунків доцільно починати з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків. Інвентаризація розрахунків полягає у виявленні фактичних залишків сум на рахунках.

Таким чином, контроль починається з інвентаризації розрахунків з покупцями і замовниками. За кожним дебітором слід встановити дату та причини виникнення

заборгованості, винних осіб і заходи, що вживаються для стягнення боргів. Крім того, слід перевірити стан справ, переданих до суду або арбітражу, рішення, прийняті щодо них.

У другому розділі «Облік поточної дебіторської заборгованості та фінансовий аналіз на ДП «Біленьківська виправна колонія №99» було розглянуто загальну характеристику підприємства; особливості обліку на підприємстві ДП «БВК №99»; аналіз фінансових показників ДП «БВК №99».

Основним напрямком діяльності підприємства є виробництво металоконструкцій (двері, решітки, контейнери та урни для сміття, лави); запчастин до сільськогосподарської техніки (ножі ЖВН, КЗНМ, ЖС, КЕС, ЖЗ, стрічки ПХ, ЖВН, ЖС, ПСП, ЖВП, різноманітні транспортери), будівельних матеріалів (бруківка, шлакоблок, руберойд.); швейних та столярних виробів (кабельні барабани, піддони, ящики).

Зараз діяльність підприємства орієнтована на розширення зв'язків із зарубіжними партнерами, що дасть змогу за рахунок надходження валютних коштів поліпшити і стабілізувати фінансовий стан підприємства.

Для ведення обліку підприємство використовує загальний План рахунків бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня її реєстрації.

Для узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також інформації про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи призначено рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями призначено рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

На підприємстві для обліку поточної дебіторської заборгованості, використовуються субрахунки 361, 362, 371, 372, 374, 375, 377. Аналітичний облік ведеться у розрізі дебіторів, за кожним рахунком, у розрізі осіб, що одержали авансові платежі, у розрізі постачальників, за кожною винною особою. Для синтетичного обліку використовуються журнал № 3

(рахунок 372,371, 374, 375, 377), журнал № 3 (рахунок 36). Регістром аналітичного обліку є реєстр дебіторів.

Досить значним недоліком в обліку дебіторської заборгованості підприємства є невикористання аналітичних відомостей, у яких повинно здійснюватися групування різних видів заборгованості, адже за їх допомогою здійснюється співставлення даних аналітичного та синтетичного обліку, це також дасть змогу уникнути помилок, та полегшить розрахункові процедури, тому бухгалтерії необхідно звернути на це значну увагу.

Фінансовий стан характеризується величиною, складом і структурою активів, власного капіталу і зобов'язань, відповідні співвідношення яких обумовлюють фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.

Перш за все проводимо аналіз динаміки та структури показників фінансових звітностей. Основні фінансово-економічні показники діяльності ДП «БВК №99» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ДП «БВК №99» за період 2012 - 2014 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення «+/-» 2014р. до		Темп приросту 2014р. в % до	
	2012	2013	2014	2012	2013	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	484528	467302	604603	120075	137301	24,78	29,38
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	403773	389838	505729	101956	115891	25,25	29,73
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	-353516	-359879	-460524	-107008	-100645	30,27	27,97
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	50257	29959	45205	-5052	15246	-10,05	50,89
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-26679	-55542	-78345	-51666	-22803	193,66	41,05
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	129573,5	141695	156223,5	26650	14528,5	20,57	10,25
Необоротні активи, тис. грн.	160987	159884	158342	-2645	-1542	-1,64	-0,96

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Оборотні активи, тис. грн.	119662	191822	189596	69934	-2226	58,44	- 1,16
Власний капітал, тис. грн.	204338	147624	70242	-134096	-77382	-65,62	- 52,42
Позиковий капітал, тис. грн.	77594	204551	277441	9199847	972890	257,55	35,63
Фондовіддача	3,12	2,75	3,24	0,12	0,49	3,88	17,82
Рентабельність діяльності підприємства, %	-6,61	-14,25	-15,49	-8,88	-1,24	134,46	8,70

Згідно даних, представлених у таблиці, можна зробити висновок, що підприємство має позитивну динаміку доходу від реалізації продукції. Аналіз доходів ДП «БВК №99» показав, що порівняно з 2012 роком у 2014 році виручка від реалізації зросла на 24,78 %, а порівняно з попереднім роком виручка збільшилася на 137301 тис. грн.

Валовий прибуток ДП «БВК №99» у 2012 році становив 50257 тис. грн., а в 2013 році зменшився майже в два рази і склав 29959 тис. грн., але на початок 2014 року даний показник мав тенденцію до зростання і підприємство отримало валовий прибуток у звітному періоді в розмірі 45205 тис. грн.

Аналіз показав, що за три роки на підприємстві чистий прибуток був відсутній. Збиток щорічно збільшувався (+193,66 % за період) досягнувши рівня 78345 тис. грн. на кінець 2014 року. На нашу думку, це є свідченням невдалої роботи підприємства, адже дохід від реалізації зростав. Основним негативним фактором збільшення збитку можна вважати зростання собівартості реалізованої продукції, що призвело до зниження валового прибутку на 10,05 %.

Здійснимо аналіз фінансово-господарської ситуації на підприємстві за період з 2012 по 2014 рр. Розпочнемо з аналізу майнового стану підприємства (таблиця 2).

Таблиця 2 – Показники майнового стану ДП «БВК №99» за 2012 - 2014 рр.

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення 2014р. до 2012р.		Відхилення 2014р. до 2013р.	
		2012	2013	2014	+/-	%	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт зносу основних засобів	зменшення	0,35	0,38	0,4	0,05	14,29	0,02	5,26

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт оновлення основних засобів	збільшення	0,14	0,09	0,12	-0,02	-14,29	0,03	33,33
Коефіцієнт вибуття основних засобів	Повинен бути менше, ніж коефіцієнт оновлення	0,04	0,02	0,01	-0,03	-75,00	-0,01	-50,00

Аналіз даних таблиці 2 показав, що коефіцієнт зносу основних фондів (показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію) відповідав нормативу (менше 0,5). Але протягом аналізованих років ситуація погіршувалася і на кінець 2014 року зношування основних фондів зросло на 14,29 %. Таким чином, частина основних фондів, яка є придатною для експлуатації в динаміці з 2012 по 2014 роки поступово зменшується. Так, зокрема, у 2014 році лише близько 60 % основних засобів підприємства були придатними для користування.

Аналіз коефіцієнту оновлення основних засобів (характеризує інтенсивність оновлення. показує частку вартості основних засобів або їх окремих груп, що надійшли(введені в дію) за відповідний період, у загальній їх вартості) свідчить, що лише 12-14 % відповідно за роками відбувалося оновлення виробничих потужностей.

На основі цих даних можна скласти графік, який буде відображати показники майнового стану ДП «БВК №99» за 2012-2014рр.

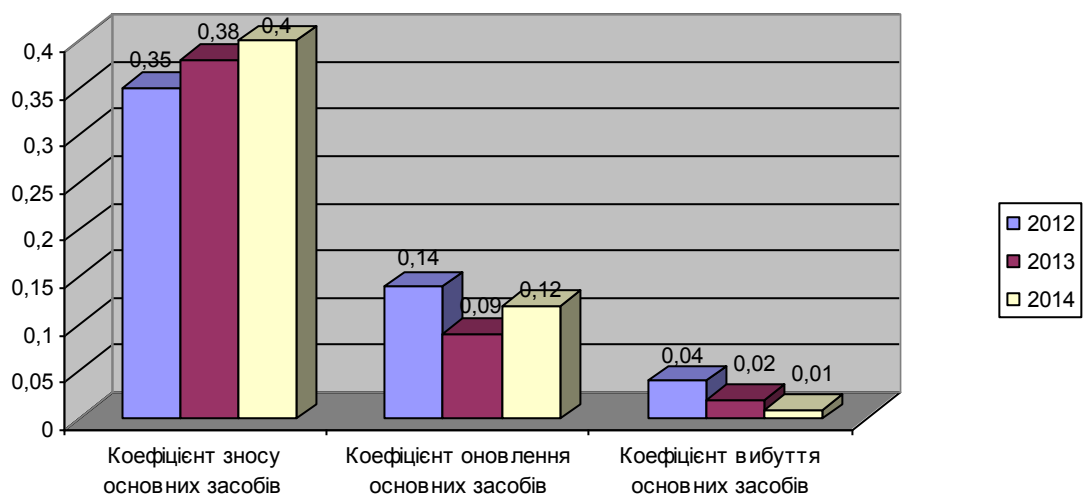

Рисунок 2 – Показники майнового стану ДП «БВК №99» за 2012-2014рр.

Для визначення прибутковості та ефективності окремих фінансових операцій розглянемо показники рентабельності підприємства ДП «БВК №99» за 2012 – 2014 роки. Розрахункові значення наведемо в таблиці 3.

Таблиця 3 – Показники рентабельності ДП «БВК №99» за 2012 – 2014 рр.

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення 2014р. до 2012р.		Відхилення 2014р. до 2013р.	
		2012	2013	2014	+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт рентабельності активів	> 0, збільшення	-0,10	-0,17	-0,22	-0,12	1,16	-0,05	0,69
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	> 0, збільшення	-0,15	-0,32	-0,72	-0,57	4,82	-0,4	2,28
Коефіцієнт рентабельності діяльності	> 0, збільшення	-0,07	-0,14	-0,15	-0,09	1,34	-0,01	0,64
Коефіцієнт рентабельності продукції	> 0, збільшення	-0,03	-0,08	-0,08	-0,05	2,06	0	1,01

Отже, можемо з упевненістю стверджувати, що фінансовий стан аналізованого підприємства є нестійким і за деякими показниками погіршився у 2014 роках порівняно із 2012 роком. Спостерігаються проблеми з фінансовою стійкістю товариства, що пов'язано із залученням підприємством значних обсягів коштів із зовнішніх джерел фінансування.

З метою розгляду структури дебіторської заборгованості проаналізуємо строки її утворення. Результати наведемо в таблиці 4.

Таблиця 4 – Структура дебіторської заборгованості за строками її утворення ДП «БВК №99» за 2012 – 2014 рр.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	Роки						Відхилення 2014р. до 2012р.		Відхилення 2014р. до 2013р.	
	2012		2013		2014		+/-	%	+/-	%
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Всього на кінець року	49809	100	61645	100	86646	100	36837	73,96	25181	40,56

Продовження таблиці 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
В тому числі:										
від 1 до 90 днів	22936	46,05	53066	86,08	80126	92,48	57190	249,35	27060	50,99
від 91 до 180 днів	25697	51,59	36	0,06	-	-	-25661	-99,86	-	-
від 181 до 360 днів	1176	2,36	8543	13,86	6520	7,52	5344	454,42	-2023	-23,68

Аналіз даних таблиці показав, що найбільша частка дебіторської заборгованості погашається протягом 90 днів, причому особливо вдалим у цьому плані виявився 2014 рік, коли майже 92,48 % заборгованості за товари, роботи, послуги погашалося в межах перших 3-ох місяців. У порівнянні з 2012 роком строки розрахунків скоротилися, адже за цей же термін погашалося тоді на 57190 тис. грн. або на 249,35 % менше дебіторської заборгованості.

Негативним, на нашу думку, виглядає різке скорочення частки погашення дебіторської заборгованості протягом наступних 3-ох місяців.

У третьому розділі «Пропозиції щодо вдосконалення обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості» проведено внутрішній контроль поточної дебіторської заборгованості та надані шляхи удосконалення обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості на ДП «Біленьківська виправна колонія №99».

Найважливішим методологічним принципом контролю є планування, яке здійснюється з метою надання ефективних економічних послуг у визначений проміжок часу, зосередження уваги контролера на найважливіших напрямках контролю, та виявлення проблем, які слід перевірити найретельніше. Планування контролю пов'язане з визначенням його цілей і задач, відповідальності і обов'язків контролера.

Таким чином, планування — це процес, який дає можливість найбільш раціонально виконати контроль і одночасно зменшити ризик не виявлення найсуттєвіших моментів діяльності клієнта. Щоб планування було ефективним, воно повинно доповнюватися контролем виконаних робіт і постійною реєстрацією всіх фактів і висловів. Це дає можливість уникнути зайвого ризику, більш ґрунтовно підійти до прийняття рішення щодо загальних результатів перевірки.

Для складання плану проведення контролю дебіторської заборгованості слід розробити План (таблиця 5).

Таблиця 5 – Загальний план для проведення контролю дебіторської заборгованості

ДП «БВК №99»				
Період контролю за 2014 рік				
Термін контролю з 01.04.2015р. по 30.04.2015р.				
№	Етапи	Процедури контролю	Термін контролю	ПІБ
1	2	3	4	5
1	Підготовчий	Знайомство з підприємством клієнта, оцінка системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку, планування контролю дебіторської заборгованості	01.04.15	Кузьменко І.В.
2	Основний	Звірка залишку заборгованості за даними головної книги з залишками в облікових регістрах	02. 04.15 – 04. 04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка наявності актів звірки і їх відповідності даним аналітичного обліку	05.04.15 – 08. 04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка результатів проведення інвентаризації дебіторської заборгованості	09.04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка правильності нарахування резервів сумнівних боргів	10.04.15- 13.04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка кореспонденції рахунків по створенню резерву та списанню сумнівної заборгованості	14. 04.15 – 16.04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка відповідності залишку по рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» даним Балансу	17.04.15 – 23.04.15	Кузьменко І.В.
		Перевірка джерела списання безнадійної заборгованості	24.04.15	Кузьменко І.В.
		Звірка списання безнадійної заборгованості з обліком на позабалансовому рахунку	25.04.15 – 27.04.15	Кузьменко І.В.
		Підтвердження достовірності відображення суми дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	28.04.15 – 29.04.15	Кузьменко І.В.
3	Заключний	Підготовка та складання звіту	30.04.15	Кузьменко І.В.

Після складання плану контролю складається програма контролю дебіторської заборгованості ДП «БВК №99».

Програма контролю містить перелік питань за окремими темами, видами і напрямками очікуваних робіт, що підлягають перевірці, час проведення, види контролю (за який період часу слід перевіряти, спосіб контролю).

Керуючись даним планом і програмою контролю контролюючий здійснює перевірку фінансового стану підприємства, правильність ведення синтетичного і аналітичного обліку дебіторської заборгованості, правильності документального оформлення, законності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку дебіторської заборгованості, правильності та достовірності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності. І на основі цього контролер здійснює складання звіту і надає інформацію про недоліки у структурі контролю. Програма контролю дебіторської заборгованості наведена у таблиці 6.

Таблиця 6 – Програма контролю дебіторської заборгованості

№	Процедури контролю	Документи надані до перевірки	Методи контролю	Індекс робочого документу	Термін контролю	ПІБ
1	2	4	5	6	7	8
1	Звірка залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах	Відомість, журнал З, Головна книга	Суцільний	ДЗ-1	02.04.15-04.04.15	Кузьменко І.В.
2	Перевірка наявності актів звірки і їх відповідності даним аналітичного і синтетичного обліку	Накладні, товарні накладні, рахунки – фактури, платіжні доручення, відомість, журнал З.	Суцільний	ДЗ-2	05.04.15-08.04.15	Кузьменко І.В.
3	Перевірка результатів проведення інвентаризації дебіторської заборгованості	Інвентаризаційна відомість, журнал.	Вибірковий	ДЗ-3	09.04.15	Кузьменко І.В.

Продовження таблиці 6

1	2	3	4	5	6	7
4	Перевірка правильності нарахування резервів сумнівних боргів	Рахунки бухгалтерії, відомість, журнал 3.	Вибірковий	ДЗ-4	10.04.15-13.04.15	Кузьменко І.В.
5	Перевірка кореспонденції рахунків по створенню резерву та списанню сумнівної заборгованості	Платіжні документи, відомість, журнал 3, Головна книга.	Суцільний	ДЗ-5	14.04.15-16.04.15	Кузьменко І.В.
6	Перевірка відповідності залишку по рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів»	Виписки установ банку, баланс, журнал 3, Головна книга.	Вибірковий	ДЗ-6	17.04.15-23.04.15	Кузьменко І.В.
7	Перевірка джерела списання безнадійної заборгованості	Акт на списання представницьких витрат, журнал 3, Головна книга, баланс.	Вибірковий	ДЗ-7	24.04.15	Кузьменко І.В.
8	Звірка списання безнадійної заборгованості з обліком на за балансовому рахунку	Накладні, розрахунки бухгалтерії, первинні документи, журнал, Головна книга.	Суцільний	ДЗ-8	25.04.15-27.04.15	Кузьменко І.В.
9	Контролююча правильність операцій у фінансовій звітності	Баланс, Головна книга.	Суцільний	ДЗ-9	28.04.15-29.04.15	Кузьменко І.В.

Для вирішення поставлених завдань контролю дебіторської заборгованості пропонуємо робочий документ контролера.

Робочий документ контролера ДП «БВК №99», який наведений в таблиці 7.

Таблиця 7 – Робочий документ контролера ДЗ-2 «Перевірка відповідності залишків дебіторської заборгованості у Балансі та Головній книзі

ДП «БВК №99»									
Період контролю за 2014 рік									
Термін контролю з 01.04.2015р. по 30.04.2015р.									
№ п/п	Баланс			Головна книга			Відхилення		
	Дата	Сума, грн.	Підпис гол. бух.	Дата	Сума, грн.	Підпис гол. бух.	Дата	Сума, грн.	Підпис гол. бух.
–	09.01.14	276,56	–	10.01.14	296,56	–	1 день	-20,00	–

Висновок контролюючого: в ході перевірки встановлено, що у Балансі за I квартал 2014 року не має номеру та підпису. У порівнянні з Головною книгою є невідповідність дати та суми, так як у звітності цей документ проведено 09.01.14р. на суму 276,56 грн., а в Головній книзі це відображено 10.01.14р. на суму 296,56 грн.

З метою удосконалення обліку поточної дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» пропонується впровадження форми аналітичної таблиці «Інформація про дебіторську заборгованість» (рисунок 8) з метою уникнення плутанини та нормативної неврегульованості нарахування резерву сумнівних боргів, а також впровадження корпоративної банківської картки з метою уникнення порушень при оформленні касових документів та економії часу при видачі готівки під звіт.

З метою удосконалення контролю поточної дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» пропонується схема здійснення контролю дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» (рисунок 3) та робочі документи (таблиця 8-10), які забезпечать ефективність контролю за станом дебіторської заборгованості ДП «БВК №99» і вдосконалять контрольні процедури з обліку поточної дебіторської заборгованості, що дозволить оптимізувати їх час на проведення процедур та удосконалив контрольний процес в цілому

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДЕБІТОРСЬКУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ

станом на _____ р.

№ з/п	Контрагенти-боржники			Дебіторська заборгованість						
	Назва підприємства	Код ЄДРПОУ	Місцезнаходження підприємства	в тому числі				Всього	Створено резерв сумнівних боргів	Визнано безнадійним боргом
				до 3 місяців	від 3 місяців до 1 року	від 1 до 2 років	понад 2 роки			

«__» _____ р.

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

_____ (виконавець, телефон)

Рисунок 3 – Запропонована форма аналітичної таблиці «Інформація про дебіторську заборгованість»

З метою удосконалення контролю поточної дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» пропонується схема здійснення контролю дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» (рисунок 4) та робочі документи (таблиця 8-10), які забезпечать ефективність контролю за станом дебіторської заборгованості ДП «БВК №99» і вдосконалять контрольні процедури з обліку поточної дебіторської заборгованості, що дозволить оптимізувати їх час на проведення процедур та удосконалить контрольний процес в цілому

Таблиця 8 – Робочий документ контролера ДЗ-2 «Перевірка наявності актів звірки на підтвердження дебіторської заборгованості»

Дебітор (повна назва підприємства, без скорочення)	Код рядка у журналі	Сума дебіторської заборгованості	Дата виникнення заборгованості	Підстава виникнення заборгованості	Згідно акта звірки від дебітора		Примітка (розбіжність, причини)
					сума	дата	
1	2	3	4	5	6	7	8
Разом:							

Таблиця 10 – Робочий документ контролера ДЗ-1 «Перевірка залишків дебіторської заборгованості»

Рахунок у Головній книзі	За даними підприємства				За даними контролю				Відхилення за даними підприємства і аудиту	Примітки
	Дата	Залишок в Головній книзі	Залишок по журналу	Сума відхилення	Дата	Залишок в Головній книзі	Залишок по журналу	Сума відхилення		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Разом:										

Таким чином для ефективного функціонування підприємства важливо здійснювати постійний внутрішній контроль його дебіторської заборгованості. У рамках удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості ДП «БВК №99» запропоновано схему його проведення, перелік процедур контролю для встановлення реальності, повноти дебіторської заборгованості та робочі документи для їх документування.

ВИСНОВКИ

1. Дебіторська заборгованість – сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів. Дебіторська заборгованість – це зобов'язання боржника щодо передачі майна, виконанню робіт, наданню послуг, сплаті грошових коштів на визначену дату.

Підставою для здійснення розрахунків із покупцями є договір, в якому визначаються обов'язки сторін щодо виконання умов договору та відповідальність сторін у разі порушення взятих зобов'язань. Крім договорів, обов'язковою умовою відображення операцій у бухгалтерському обліку є наявність первинних документів.

2. Для узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також інформації про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи призначено рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями призначено рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення ведеться на рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів».

Контроль дебіторської заборгованості слід починати з інвентаризації розрахунків з покупцями і замовниками. За кожним дебітором слід встановити дату та причини виникнення заборгованості, винних осіб і заходи, що вживаються для стягнення боргів. Крім того, слід перевірити стан справ, переданих до суду або арбітражу, рішення, прийняті щодо них.

3. Для ведення обліку підприємство використовує загальний План рахунків бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня її реєстрації.

На підприємстві для обліку поточної дебіторської заборгованості, використовуються субрахунки 361, 362, 371, 372, 374, 375, 377. Аналітичний облік ведеться у розрізі дебіторів, за кожним рахунком, у розрізі осіб, що одержали авансові платежі, у розрізі постачальників, за кожною винною особою. Для синтетичного обліку використовуються журнал № 3

(рахунок 372,371, 374, 375, 377), журнал № 3 (рахунок 36). Регістром аналітичного обліку є реєстр дебіторів.

Досить значним недоліком в обліку дебіторської заборгованості підприємства є невикористання аналітичних відомостей, у яких повинно здійснюватися групування різних видів заборгованості, адже за їх допомогою здійснюється співставлення даних аналітичного та синтетичного обліку, це також дасть змогу уникнути помилок, та полегшить розрахункові процедури, тому бухгалтерії необхідно звернути на це значну увагу.

4. Оцінка основних показників фінансово-господарської діяльності свідчить про те, що підприємство мало позитивну динаміку доходу від реалізації продукції, але в той же час за весь аналізований період підприємство не мало чистого прибутку, розмір збитку щорічно зростав. Це призвело до зменшення рентабельності діяльності: рівень збитковості – 15,49% у 2014 році. Майновий стан підприємства щорічно покращувався, що підтверджується зростанням середньорічної вартості основних засобів, і як наслідок – відбувалось постійне підвищення показника фондівдачі.

За досліджуваний період всі розрахункові показники рентабельності не відповідають нормативним значенням, тобто набувають від'ємного значення і характеризують рівень збитковості підприємства за основними параметрами.

Аналізуючи показники ліквідності, слід звернути увагу на проблеми з наявністю чистого оборотного капіталу. В той же час підприємство оновлює та ефективно використовує свої наявні основні засоби, оскільки коефіцієнт фондівдачі збільшився, а коефіцієнт оновлення перевищує коефіцієнт вибуття.

Таким чином, здійснивши оцінку ефективності використання дебіторської заборгованості ДП «БВК №99» можна стверджувати, що середній термін повернення заборгованості в цілому за період зменшився. Але в той же час відбулося помітне зростання обсягів дебіторської заборгованості та її питомої ваги в оборотних активах. Просліджується тенденція до перевищення обсягів дебіторської заборгованості над кредиторською. Негативним аспектом впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан було зростання тривалості операційного та фінансового циклу.

5. Проведений контроль поточної дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99» засвідчив, що фінансова звітність за 2014 рік підготовлена на підставі дійсних даних бухгалтерського обліку та достовірно повно представляє фінансову інформацію про підприємство згідно з нормативними вимогами до фінансового обліку та звітності в Україні.

Загальний результат проведеної перевірки позитивний, але є певні недоліки, в розрахунках з вітчизняними покупцями, правильності створення резерву сумнівних боргів та списанні безнадійної дебіторської заборгованості.

6. Для забезпечення управлінського персоналу ДП «БВК №99» достовірною, вчасною, максимально повною інформацією про стан, структуру та динаміку відносин з контрагентами нами запропонована форма аналітичної таблиці «Інформація про дебіторську заборгованість».

7. З метою виключення порушень, що призводять до погіршення стану контролю за порядком здійснення касових операцій та можуть спричинити зловживання на підприємстві нами запропоновано введення корпоративної банківської картки, як різновид платіжного засобу безготівкової форми оплати розрахунків. Рух корпоративних банківських платіжних карток нами пропонується відображати в реєстрі або в журналі видачі із зазначенням дати отримання і повернення, ПІБ підзвітної особи.

8. Правильно організований внутрішній контроль за своєчасністю, повнотою й юридичною обґрунтованістю розрахунків з дебіторами – запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища, тому запропонована нами схема здійснення контролю дебіторської заборгованості дасть змогу посилити контроль обов'язків працівників, а також отримувати більш детальну та оперативну інформацію про стан дебіторської заборгованості на підприємстві.

9. Оскільки дебіторська заборгованість впливає на ліквідність підприємства, то основна мета підприємства - мінімізувати її частку в активах підприємства, щоб забезпечити платоспроможність. Адже для здійснення розрахунків необхідні грошові кошти, котрі забезпечують функціонування господарської діяльності. Незважаючи на неможливість уникнути появи дебіторської заборгованості, необхідно уміти організовувати та контролювати облік розрахунків з контрагентами таким чином, щоб зменшити її частку в оборотних активах. Саме тому запропоновані нами процедури контролю дебіторської заборгованості, програма внутрішнього контролю та робочі документи стануть обґрунтованими доказами якісного контролю дебіторської заборгованості на ДП «БВК №99».